

DE VLAAMSE MINISTER VAN BINNENLANDS BESTUUR, BESTUURSZAKEN, INBURGERING EN GELIJKE
KANSEN
DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIEN EN BEGROTING, WONEN EN ONROEREND ERFGOED

NOTA AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft:

- voorontwerp van decreet tot wijziging van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten, het decreet van 12 juli 2013 houdende toekenning van subsidies voor gebouwen van de eredienst, gebouwen voor de openbare uitoefening van de niet-confessionele morele dienstverlening en crematoria en het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, wat betreft de eventuele her- of nevenbestemming van parochiekerken
- Principiële goedkeuring

Samenvatting

Door de evoluerende kerkpraktijk zijn een toenemend aantal van de bijna 1.800 rooms-katholieke parochiekerken in Vlaanderen niet langer (exclusief) nodig voor hun religieuze functie. Dit voorontwerp van decreet wil een doordachte her- of nevenbestemming van deze (voormalige) parochiekerken verder in goede banen leiden door nieuwe beleidsinstrumenten in te zetten, met name door:

- (1) de verplichting op te leggen om per gemeente een kerkenbeleidsplan op te maken;
- (2) ruimere subsidiemogelijkheden aan te bieden aan de lokale besturen en de kerkbesturen voor de realisatie van hun projecten van her- of nevenbestemming van (voormalige) parochiekerken.

1. SITUERING

A. BELEIDSVELD/INHOUDELIJK

STRUCTUURELEMENT/BELEIDSDOELSTELLING

Beleidsdomein: Kanselarij, Bestuur, Buitenlandse Zaken en Justitie én Omgeving

Beleidsveld: Binnenlands Bestuur en stedenbeleid én Onroerend Erfgoed

Inhoudelijk structuurelement: Binnenlands Bestuur én Onroerend Erfgoed

Operationele doelstelling: "We bieden de lokale besturen meer mogelijkheden en stimuli om in te zetten op een adequaat en toekomstgericht beleid inzake neven- en

herbestemming van eredienstgebouwen.” (beleidsnota Binnenlands Bestuur en stedenbeleid, operationele doelstelling 6.3)

B. VORIGE BESLISSINGEN EN ADVIEZEN

Goedkeuring visienota

Visienota “Beleidsmaatregelen voor de her- en nevenbestemming van parochiekerken in Vlaanderen”, goedgekeurd door de Vlaamse Regering in haar vergadering van 16 juli 2021 (VR 2021 1607 DOC.0949/1BIS).

Wetgevingstechnisch- en taaladvies

Het bijgaand voorontwerp van decreet werd aangepast aan het wetgevingsadvies nr. 2022/23 van 27 januari 2022.

Het eigenlijke voorontwerp van decreet is voorgelegd aan de stuurgroep van het Programma Toekomst parochiekerken, opgericht in opvolging van de visienota van de Vlaamse Regering van 16 juni 2021 (zie hoger) en met de bisschoppenconferentie daarin vertegenwoordigd.

2. INHOUD

A. ALGEMENE TOELICHTING

Situering

Het Vlaams Gewest telt bijna 1800 parochiekerken. De evoluerende kerkpraktijk is er de oorzaak van dat meerdere parochiekerken hun functie van eredienstgebouw (deels) verliezen. Maar deze gebouwen zijn niet zomaar gebouwen of vervangbaar vastgoed. Het zijn (meestal) gebouwen met karakter en ziel, met een boeiende geschiedenis, op prominente plaatsen in de stad of het dorp en met verschillende betekenislagen voor verschillende mensen. De vraag naar de toekomst van deze gebouwen, meestal eigendom van gemeente of kerkfabriek, is pertinent. Deze vraagstelling vormt het uitgangspunt van voorliggend voorontwerp van decreet.

Het thema van de valorisatie, de herbestemming of nevenbestemming van rooms-katholieke parochiekerken die niet meer noodzakelijk zijn, of niet meer exclusief noodzakelijk zijn, voor de eredienst, is in Vlaanderen op de beleidsagenda geplaatst met de publicatie in juni 2011 van een conceptnota door toenmalig Vlaams minister G. Bourgeois, bevoegd voor zowel Binnenlands Bestuur als voor Onroerend Erfgoed. De conceptnota was vooral een uitnodiging naar de betrokken lokale actoren (gemeentebesturen, kerkraden en centrale kerkbesturen, bisschoppelijke overheden) om na te denken en een visie te expliciteren over de toekomst van de parochiekerken op het grondgebied van de gemeente.

In de jaren na de publicatie van de conceptnota Bourgeois initieerde de Vlaamse overheid enkele beleidsinstrumenten met een dubbele doelstelling: de lokale visievorming ondersteunen en projecten van her- of nevenbestemming van parochiekerken stimuleren.

- Met het *decreet van 6 juli 2012 houdende wijziging van diverse bepalingen van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten* kwam iedere gemeente met twee rooms-katholieke kerkfabrieken de verplichting om een centraal kerkbestuur op te richten (en niet enkel in gemeenten met minimum vier kerkfabrieken). De centrale kerkbesturen kregen bovendien expliciet de bevoegdheid om het beleid van de kerkfabrieken te coördineren, in het bijzonder het beleid met betrekking tot het roerend en

onroerend patrimonium en het bepalen van de prioritaire investeringen. Met deze bepalingen beoogde de decreetgever een kader te creëren om de discussies over de toekomst van de parochiekerken op een meer strategisch niveau te voeren, met kerkfabrieken/centrale kerkbesturen die oog hebben voor het geheel van de parochiekerken op het grondgebied van een gemeente (en niet langer kerk per kerk).

- De subsidiemogelijkheden voor investeringen in niet beschermd kerkgebouwen werden uitgebreid. Klassiek konden gemeenten of kerkfabrieken voor investeringswerken aan niet-beschermd erediensgebouwen rekenen op een subsidie van de Vlaamse overheid van maximaal 30%. Met het *decreet van 12 juli 2013 houdende toekenning van subsidies voor gebouwen van de eredienst, gebouwen voor de openbare uitoefening van de niet-confessionele morele dienstverlening en crematoria* werden de subsidiemogelijkheden uitgebreid. Hetzelfde subsidiepercentage kon voortaan ook bekomen worden voor investeringswerken die nevenbestemming mogelijk maken én voor studies die de architecturale en financiële haalbaarheid van eventuele herbestemmingen onderzoeken. Een subsidiemogelijkheid voor herbestemmingsstudies bestond reeds voor de beschermde parochiekerken.
- Binnen het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 (zie artikel 2.1, punt 31°/1) werd het "*kerkenbeleidsplan*" ingevoerd. Een document dat een gedragen langetermijnvisie moet bevatten voor alle gebouwen bestemd voor de eredienst op het grondgebied van de gemeente. Het beschikken over een dergelijk kerkenbeleidsplan is overigens een voorwaarde voor het bekomen van een verhoogde erfgoedpremie of restauratiepremie. Ook dit vormde een instrument om de discussies over de toekomst van de parochiekerken op een meer strategisch niveau (per gemeente in plaats van kerk per kerk) te voeren.
- Van 2016 tot 2021 was een *Projectbureau Herbestemming Kerken* actief, een initiatief van de Vlaamse overheid (meer bepaald van de ministers en de administraties bevoegd voor Binnenlands Bestuur en Onroerend Erfgoed), de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (ook optredend namens het Kenniscentrum Vlaamse Steden en Vlieter, de koepel van de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden voor streekontwikkeling), het Team Vlaamse Bouwmeester en het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur (CRKC, nu vzw Parcum). Bij het projectbureau konden gemeenten en kerkfabrieken in gezamenlijk overleg een (financiële en architectonische) haalbaarheidsstudie bestellen voor een mogelijk project van her- of nevenbestemming. Doelstelling van het projectbureau was om het lokale proces tussen enerzijds de beslissing tot her- of nevenbestemming en anderzijds de daadwerkelijke realisatie van een project te versnellen, alsook om de kwaliteit van de architectuurontwerpen te waarborgen. Het projectbureau heeft in de loop van haar bestaan 142 haalbaarheidsstudies begeleid.
- In 2012 ontving het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur (CRKC, nu PARCUM) van de Vlaamse overheid de erkenning als expertisecentrum voor onroerend religieus erfgoed. Deze erkenning sloot naadloos aan bij haar expertise betreffende roerend en immaterieel religieus erfgoed (objecten en tradities), die ze sinds 1997 had opgebouwd. Sinds 2012 doet PARCUM aan expertiseopbouw- en deling betreffende de valorisatie, medegebruik, neven- en herbestemming van parochiekerken (en kapellen, kloosters en abdijen). Gemeente- en kerkbesturen kunnen net zoals particulieren bij PARCUM terecht voor laagdrempelig advies, (traject)begeleiding en vorming over de toekomst en het beheer van parochiekerken. PARCUM ontwikkelde methodieken en stappenplannen voor de opmaak en implementatie van kerkenbeleidsplannen. Het voerde in 2012-2013 een nulmeting uit met betrekking tot het parochiekerkenlandschap. Lokale besturen konden deze resultaten gebruiken voor de opmaak van hun kerkenbeleidsplan. In 2018 volgde een nieuwe bevraging. In 2016 nam PARCUM op vraag van het agentschap Onroerend Erfgoed een rol op inzake veiligheidszorg voor parochiekerken. Door een erkenning als expertisecentrum voor het cultureel religieus erfgoed in Vlaanderen (2009) en als museum (2017) in het kader van het cultureel-erfgoeddecreet van 23 mei 2008 neemt PARCUM een unieke en intermediaire positie in

en is daarom stevig verankerd in het Vlaams erfgoedlandschap. Door een transversale aanpak doet PARCUM aan geïntegreerde en integrale erfgoedzorg.

De Vlaamse Regering wil expliciet verder gaan op de ingeslagen weg en het uitgetekende beleidsinstrumentarium verfijnen en optimaliseren. Dit blijkt uit de beleidsdocumenten die ze bij de aanvang van haar regeerperiode kenbaar maakte. Het Regeerakkoord 2019-2024 van de Vlaamse Regering bevat de volgende passage:

“We bieden de lokale besturen meer mogelijkheden en stimuli om in te zetten op een adequaat en toekomstgericht beleid inzake neven- en herbestemming van eredienstgebouwen. Het kerkenbeleidsplan krijgt daarin een centrale plaats. Dit kerkenbeleidsplan wordt bij de start van elke lokale bestuursperiode geactualiseerd en vormt de basis voor de financiële planning van de lokale geloofsgemeenschappen en het lokale bestuur. Het kerkenbeleidsplan is het resultaat van lokaal overleg tussen de gemeente en de (centrale) kerkbesturen.”

De beleidsnota's Binnenlands Bestuur en Onroerend Erfgoed voor de periode 2019-2024 bouwen hierop verder. De beleidsnota Binnenlands Bestuur bevat onder de operationele doelstelling 6.3 de volgende passage:

“De laatste jaren is het bewustzijn over de (onder-)benutting van de parochiekerken toegenomen. De vorige Vlaamse regeringen hebben hier ook toe bijgedragen, onder meer door in de diverse subsidieregelingen de voorwaarde op te nemen dat er een langetermijnvisie moest ontwikkeld worden voor de verschillende parochiekerken van de gemeente. Ik stel echter vast dat ondanks al het onderzoekswerk dat al gebeurd is en dat op zich waardevol is, de stap naar de concrete uitvoering van projecten van her- en nevenbestemmingen vaak uitblijft.

Ik wil de lokale besturen daarom meer mogelijkheden en stimuli geven om in te zetten op een adequaat en toekomstgericht beleid inzake neven- en herbestemming van eredienstgebouwen. Daarbij krijgt het kerkenbeleidsplan een centrale plaats. Die kerkenbeleidsplannen worden nu niet vermeld in het Eredienstendecreet van 7 mei 2004, maar enkel opgenomen in de subsidieregelingen. Ik wil daar verandering in brengen. Daarom zal ik het Vlaams parlement voorstellen om dit instrument, dat zijn waarde intussen bewezen heeft, te verankeren in het Eredienstendecreet en te verplichten dat het bij de start van elke lokale bestuursperiode geactualiseerd wordt. Zo kan het nog meer dan nu de basis vormen voor de financiële planning van de kerkfabrieken en het lokale bestuur. Daarbij zal ook bekeken worden hoe we ervoor zorgen dat het kerkenbeleidsplan het resultaat is van echt lokaal overleg tussen de gemeente, de (centrale) kerkbesturen en de lokale belanghebbenden ook rekening houdend met de rol van de bisschoppen in processen van herbestemming en fusies van parochies.”

De beleidsnota Onroerend Erfgoed stelt dan weer gelijkloidend:

“Samen met het Agentschap Binnenlands Bestuur en de lokale besturen zoeken we naar oplossingen en stimuleren neven- en herbestemming voor het beschermde bestand aan religieus erfgoed en bouwen we verder op waardevolle initiatieven als het Projectbureau herbestemming.”

Ook het Vlaams Parlement wil verder gaan op de ingeslagen weg. Illustratief is het voorstel van resolutie over de neven- en herbestemming van kerkgebouwen van Joke Schauvliege, Manuela Van Werden, Jean-Jacques De Gucht, Sarah Smeyers, Vera Jans en Katja Verheyen van 2 december 2020.

Op 16 juli 2021, exact tien jaar na de conceptnota Bourgeois, keurde de Vlaamse Regering een visienota goed met voorstellen van nieuwe beleidsmaatregelen voor de her- en nevenbestemming van parochiekerken. Deze visienota vormde het voorwerp van verdere bespreking in het Vlaams Parlement, meer bepaald op maandag 25 oktober 2021 in een vergadering van de verenigde commissies 'Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering' én 'Wonen en Onroerend Erfgoed'. De visienota bevat vijf beleidssporen:

1. het oprichten van een 'Programma Toekomst Parochiekerken' dat een geïntegreerde aanpak van deze maatschappelijke uitdaging moet realiseren;
2. het instrument van de kerkenbeleidsplannen verplichten in iedere gemeente, en dit instrument opnemen in de organieke erediensregelgeving;
3. de Vlaamse financiële stimuli beter afstemmen op de noden op het terrein;
4. nagaan, door het 'Programma Toekomst parochiekerken', in welke mate private actoren een grotere inbreng kunnen hebben in deze problematiek;
5. het laten onderzoeken van het herbestemmingsprofiel (een objectieve inschatting van de erfgoedwaarde en het herbestemmingsprofiel) van elke parochiekerk in Vlaanderen.

Dit voorontwerp van decreet vormt de decretale vertaling van de beleidssporen 2 en 3. De beleidssporen 1, 4 en 5 vergen geen decretaal ingrijpen.

Probleemstelling en omgevingsanalyse

Het thema van de valorisatie, de herbestemming of nevenbestemming van rooms-katholieke parochiekerken heeft in Vlaanderen onbetwistbaar een hoge vlucht genomen de afgelopen tien jaar, sinds de publicatie van de conceptnota Bourgeois. Talrijk zijn de indicaties:

- voorjaar 2021 beschikten 236 van de 300 gemeenten over een ondertekende kerkenbeleidsplan. In 4 op 5 van de Vlaamse gemeenten is er dus een reflectie gevoerd met alle belanghebbenden over de toekomst van het parochiekerken-patrimonium;
- voorjaar 2021 hadden de Vlaamse bisschoppen sinds 2011 108 parochiekerken en 39 annexekerken (bijkerken van parochies), dus in totaal 147 kerkgebouwen, kerkrechtelijk onttrokken aan de eredienst;
- het Projectbureau Herbestemming kerken heeft in haar zesjarig bestaan (2016 tot 2021) niet minder dan 142 haalbaarheidsstudies begeleid.

Tijdens het voorjaar van 2021 organiseerden het Vlaams Agentschap Binnenlands Bestuur en het Vlaams Agentschap Onroerend Erfgoed een elektronische bevraging bij de 300 Vlaamse burgemeesters over dit thema. Doelstelling was om te peilen hoe zij, als direct betrokken partij, tegen dit thema aankijken. Hoe ervaren zij de beleidsinstrumenten die de Vlaamse overheid had uitgewerkt? Welke moeilijkheden ondervinden zij bij hun pogingen tot effectieve realisatie van projecten van her- of nevenbestemming? En welke verwachtingen koesteren ze ten aanzien van de Vlaamse overheid voor de komende jaren? 116 burgemeesters vulden de vragenlijst in, hetgeen een responsgraad betekent van 39%.

Uit deze bevraging blijkt dat de her- en nevenbestemming van parochiekerken ook de komende jaren een maatschappelijk aandachtspunt zal blijven.

Uit een analyse van de voorjaar 2021 beschikbare kerkenbeleidsplannen door vzw Parcum bleek dan weer dat bijna één vijfde (18,7%) van de parochiekerken in aanmerking komt voor herbestemming volgens die kerkenbeleidsplannen.

Uit de burgemeestersbevraging bleek eveneens dat de lokale besturen, primaire belanghebbenden bij de zoektocht naar een nieuwe bestemming voor kerkgebouwen die hun eredienstfunctie hebben verloren, een ondersteuning van de Vlaamse overheid wenselijk en noodzakelijk achten. Bijna 60% van de burgemeesters antwoordden 'helemaal oneens' of 'eerder oneens' bij de stelling dat ze als lokaal bestuur over voldoende capaciteit beschikken om trajecten van her- en/of nevenbestemming op te zetten.

Het zijn deze elementen, samen met voorbereidende gesprekken met andere stakeholders die leidden tot de visienota van de Vlaamse Regering van 16 juli 2021 en tot voorliggend voorontwerp van decreet.

Beleidsmaatregelen en doelstelling

Een eerste beleidsinstrument opgenomen in dit ontwerp van decreet is een *kerkenbeleidsplan*. Dit is een schriftelijk document dat een langetermijnvisie uittekent voor alle rooms-katholieke parochiekerken op het grondgebied van de gemeente.

Het kerkenbeleidsplan is vandaag een vrijwillig instrument opgenomen in het onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het is wel een noodzakelijke document wil men kunnen aanspraak maken op een verhoogde erfgoedpremie of een restauratiepremie. Gemeenten zonder beschermde parochiekerken hebben in de huidige context dus geen rechtstreeks financieel belang bij de opmaak van een kerkenbeleidsplan.

De opmaak van een kerkenbeleidsplan vormt nochtans een geschikt kader voor het voeren van een structureel debat over de toekomst van de parochiekerken op het grondgebied van de gemeente. Daarom wordt de opmaak van een kerkenbeleidsplan een verplichting in iedere gemeente, een verplichting opgenomen in de organieke regelgeving over de eredienstbesturen (artikel 2). Tevens moeten de kerkenbeleidsplannen ertoe bijdragen dat de meerjarenplannen die de kerkbesturen moeten opmaken het eerste halfjaar na elke gemeenteraadsverkiezing gestoeld zijn op een klare kijk op de toekomst van de parochiekerken, en dus meer vaste grond onder de voeten hebben. Het moet de kerkelijke verantwoordelijken, maar ook de lokale besturen die tussenkomende partij zijn bij financiële positie van de kerkbesturen, helpen bij het beheersen van hun uitgaven over de langere termijn. Een ondertekend kerkenbeleidsplan vormt een voorafgaande voorwaarde om een meerjarenplan te kunnen indienen. Dat sluit aan bij, en versterkt, het uitgangspunt van het eredienstendecreet van 7 mei 2004 waarbij er in overleg een meerjarenplan opgemaakt wordt dat de weergave is van de (financiële) afspraken voor een periode van zes jaar.

De minimale inhoudelijke bepalingen van het verplichte kerkenbeleidsplan zijn gelijklopend met de bepalingen in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, maar met toevoeging van de verplichting om informatie op te nemen over de eigendomstoestand. Betwistingen over wie eigenaar is van de parochiekerk (kerkfabriek of gemeente) vertroebelen in sommige gevallen de discussies over de toekomst van de parochiekerk.

Het decreet laat veel vrijheid tot omtrent de procedure van totstandkoming van een kerkenbeleidsplan en het eigenlijke formaat ervan. Er worden geen bepalingen opgenomen over hoe een dergelijk plan tot stand moet komen en welke (lokale) belanghebbenden er allemaal bij betrokken moeten worden. Doelstelling is wel dat de plannen lokaal zo gedragen mogelijk moeten zijn. De formele ondertekening van een kerkenbeleidsplan komt toe aan het lokaal gemeentebestuur (financieel tussenkomende partij in de eventuele exploitatietekorten en de investeringsuitgaven van de kerkfabrieken) en de bisschoppen (die kerkrechtelijk de bevoegdheid hebben om eredienstgebouwen te onttrekken aan de eredienst).

Verder worden geen verplicht te gebruiken sjablonen decretaal opgelegd. De kerkenbeleidsplannen zijn in essentie een lokaal beleidsinstrument. Planlastverplichtingen moeten tot een minimum worden beperkt. Daarom dat, wanneer na de lokale verkiezingen een nieuwe bestuursploeg aan de macht komt die zich (net als de bisschoppelijke overheden) naadloos kan weten te vinden in het bestaande kerkenbeleidsplan, een eenvoudige bevestiging van het bestaande kerkenbeleidsplan kan volstaan. Het 'Programma Toekomst Parochiekerken' zal wel ondersteunend materiaal aanreiken aan de lokale besturen voor de opmaak van doordachte kerkenbeleidsplannen.

Een tweede beleidsinstrument opgenomen in dit voorontwerp van decreet is de *verfijning van het subsidiestelsel*. Het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 houdende toekenning van subsidies voor gebouwen van de eredienst, gebouwen voor de openbare uitoefening van de niet-confessionele morele dienstverlening en crematoria vormt de basis voor de toekenning van subsidies voor investeringswerken aan niet-beschermde eredienstgebouwen en voor subsidies voor haalbaarheidsonderzoeken (voor her- of nevenbestemmingsprojecten voor niet-beschermde parochiekerken).

Deze Vlaamse subsidies zijn zeer nuttig voor de lokale besturen/kerkbesturen, maar een verfijning is wenselijk, en dit op twee manieren.

Projecten van her- of nevenbestemming worden soms belemmerd door, wat de techniciteit betreft, de afwezigheid van basis-opmetingsplannen van het kerkgebouw en, wat de houding van het publiek betreft, door een onvoldoende betrokkenheid van de burgers/omwonenden. De burgemeestersbevraging waarvan hoger sprake is illustratief voor dit laatste. Op de stelling 'Een gebrek aan draagvlak bij burgers werkte verhinderend voor de her- of nevenbestemming' antwoordde bijna één op vier van de burgemeesters bevestigend. Een goede participatie van de burgers/omwonenden bij projecten van herbestemming van deze vaak beeldbepalende gebouwen is dan ook cruciaal voor het welslagen van een project. De subsidiëring van de lokale besturen / kerkbesturen vanuit de Vlaamse overheid wordt daarom uitgebreid met mogelijke subsidies voor de opmaak van opmetingsplannen en mogelijke subsidies voor een proces van trajectbegeleiding (artikel 5).

Een tweede element is het toepassingsgebied van de huidige subsidieregelingen: het beperkt zich tot (niet-beschermde) eredienstgebouwen. Eens een niet-beschermde kerk kerkrechtelijk is onttrokken aan de eredienst, is het geen eredienstgebouw meer en komt het niet meer in aanmerking voor subsidies. Dit is een element dat de mogelijke herbestemming van parochiekerken kan tegenhouden, omdat daardoor mogelijke subsidiëring vanuit de Vlaamse overheid verdwijnt.

Dit is te meer van belang omdat de huidige manier van subsidiëren uitgaat van de assumptie dat er na de eredienstfunctie één nieuwe functie voor het gebouw moet worden gekozen. Deze assumptie strookt vaak niet met de werkelijkheid. Vaak weet men nog niet goed welke de nieuwe bestemming moet worden. Of wijzigen de visies. Moet architectuur altijd benaderd worden vanuit een functie, vanuit een programma? We stellen eerst de vraag: wat kunnen we met die kerk doen? Maar wellicht is het in meerdere omstandigheden verstandiger om een andere vraag te stellen: hoe kunnen we deze (voormalige) kerk op een financieel zo eenvoudig mogelijke manier toekomstbestendig maken als ruimtelijke entiteit?

Om aan deze situaties tegemoet te komen wordt de subsidiemogelijkheid uitgebreid tot 'gewezen gebouwen van de eredienst', gedefinieerd als een niet-beschermde gebouw dat, op het moment van de subsidieaanvraag, maximaal vijf jaar geleden is onttrokken aan de eredienst door het bevoegde representatief orgaan (artikel 3). Haalbaarheidsstudies, opmetingsplannen en processen van trajectbegeleiding kunnen dus ook worden gesubsidieerd bij 'gewezen gebouwen van de eredienst', evenals basisinvesteringen die een latere herbestemming mogelijk moeten maken (artikel 5 en 6).

De uitbreiding van de subsidiemogelijkheden voor beschermde eredienstgebouwen zoals opgenomen in de visienota (premiemogelijkheden voor werken die een kerkgebouw klaarmaken voor meervoudig gebruik én premie voor opmetingsplannen) zijn reeds mogelijk binnen het huidige kader van het onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.

Maatschappelijke impact

De verplichte opmaak van kerkenbeleidsplannen per gemeente geldt enkel voor de rooms-katholieke eredienstbesturen, niet voor de besturen van de andere erkende erediensten. De geschiedenis van Vlaanderen is er de oorzaak van dat enkel de rooms-katholieke eredienst vandaag een (te) groot aantal eredienstgebouwen kent. Bij de andere erkende erediensten speelt dit gegeven niet; sommige erediensten kampen zelfs met een tekort aan eredienstgebouwen.

Gezien deze duidelijk ongelijke uitgangspositie is het verplichten van een kerkenbeleidsplan bij de andere erediensten zinloos. Het geeft bovendien geen extra betekenis aan de waarde van hun meerjarenplannen. Het zou dus administratieve overlast bezorgen zonder meerwaarde. Uiteraard is het aangewezen dat ook voor de gebouwen van de andere erediensten een reflectie gebeurt over het

gebruik van het eredienstgebouw op langere termijn, maar het gaat dan over een denkoefening over dat éne gebouw, niet over alle eredienstgebouwen in de gemeente (of provincie). De subsidiemogelijkheden voor de eredienstgebouwen en de gewezen gebouwen van de eredienst gelden wel alle eredienstgebouwen, van welke erkende eredienst ook.

Dit voorontwerp van decreet wil een positieve impact hebben op de lokale besturen en de rooms-katholieke kerkbesturen in hun eventuele projecten van her- of nevenbestemming, gedragen door de lokale gemeenschap. Er is geen directe impact op andere doelgroepen.

Implementatie

Vandaag, voorjaar 2022, bevinden we ons in het midden van de lokale bestuursperiode 2019-2024. Een kerkenbeleidsplan wordt gerelateerd aan de opmaak van de meerjarenplannen door de rooms-katholieke kerkfabrieken. Dit moet gebeuren, conform artikel 41 van het Eredienstendecreet van 7 mei 2004, binnen de zes maanden na de installatie van de gemeenteraad na de gehele vernieuwing van deze raad. Het is dan ook redelijk om de kerkenbeleidsplannen een eerste keer verplicht te maken naar aanleiding van de opmaak van de meerjarenplannen 2026-2031 na de lokale verkiezingen van oktober 2024 (artikel 11).

In tussentijd is de opmaak van een kerkenbeleidsplan facultatief, conform het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, dat de passus over de kerkenbeleidsplannen zal behouden tot einde 2014 (zie artikel 11). De lokale besturen en de bisdommen weten alvast ruim op voorhand dat ze in 2025 over een verplicht kerkenbeleidsplan zullen moeten beschikken. Dit is overigens geen overbodige luxe. De opmaak van een doordacht en door alle actoren gedragen kerkenbeleidsplan vergt nu eenmaal de nodige tijd.

Kerkenbeleidsplan moeten een belangrijke voorbereiding betekenen van de meerjarenplannen van de kerkbesturen, die op hun beurt input zijn voor de meerjarenplannen van de gemeenten. De relatie van de gemeentebesturen met de meerjarenplannen van de kerkbesturen is geregeld in artikel 43 van het Eredienstendecreet van 7 mei 2004. Hieraan worden geen wijzigingen aangebracht. Op de kerkenbeleidsplannen zal de Vlaamse overheid geen specifiek toezicht organiseren. Het 'Programma Toekomst Parochiekerken' zal wel ondersteunend materiaal ontwikkelen ten behoeve van gemeenten en kerkbesturen opdat ze een zo kwaliteitsvol mogelijk kerkenbeleidsplan kunnen opmaken.

De extra subsidiemogelijkheden worden wel ogenblikkelijk van toepassing, na de publicatie van het voorontwerp van decreet in het Belgisch Staatsblad. Dit als directe stimuleringsmaatregel voor lokale projecten van her- of nevenbestemming.

Totstandkomingsprocedure

De inhoudelijke voorbereiding van de visienota 'Beleidsmaatregelen voor de her- en nevenbestemming van parochiekerken in Vlaanderen' van 16 juli 2021, en bij uitbreiding ook van dit voorontwerp van decreet, gebeurde op drie manieren:

- Vzw Parcum verzamelde en screende, in opdracht van de Vlaamse Regering, de goedgekeurde kerkenbeleidsplannen op de intenties met betrekking tot her- of nevenbestemming;
- Het Agentschap Binnenlands Bestuur en het Agentschap Onroerend Erfgoed organiseerden in maart 2021 een elektronische bevraging bij de 300 Vlaamse burgemeesters over hoe zij aankijken tegen dit thema;
- De ministers en de Vlaamse administraties bevoegd voor Binnenlands Bestuur en Onroerend Erfgoed voerden in het voorjaar van 2021 gesprekken met diverse belanghebbenden over hun inzichten met betrekking tot her- en nevenbestemming van parochiekerken. Het betrof gesprekken met:
 - o De vertegenwoordigers van de lokale besturen (VVSG, Vlinter, Kenniscentrum Vlaamse Steden en het Vlaams Netwerk Onroerend Erfgoed)
 - o De bisschoppenconferentie;

- De architectenbureaus die opdrachten (haalbaarheidsstudies) uitvoerden in het kader van het Projectbureau Herbestemming Kerken;
- De huidige structurele partners van het agentschap Onroerend Erfgoed aangaande dit thema (vzw Parcum, Participatie Maatschappij Vlaanderen, Herita en Monumentenwacht Vlaanderen).

B. TOELICHTING BIJ DE ARTIKELEN

Voor een uitgebreide toelichting bij de artikelen kan verwezen worden naar punt II van de memorie van toelichting bij dit voorontwerp van decreet.

3. BESTUURLIJKE IMPACT

A. BUDGETTAIRE IMPACT VOOR DE VLAAMSE OVERHEID

Toelichting

De budgettaire impact op de Vlaamse overheid is neutraal: de dalende behoefte aan investeringssubsidies voor niet-beschermdere dienstgebouwen (gezien de geleidelijke vermindering van het aantal parochiekerken) wordt gecompenseerd door de aanvullende subsidiemogelijkheden die projecten van her- en nevenbestemming moeten stimuleren.

De jaarlijkse kredieten voor de (investerings-)subsidies voor de niet-beschermdere dienstgebouwen zijn op de begroting ingeschreven op het artikel SJO-1SMC2GA-WT, meer bepaald op basisallocatie 1SM608.

Inspectie van Financiën

Het gunstig advies van de Inspectie van Financiën werd verleend op 21 februari 2022.

Begrotingsakkoord

Het begrotingsakkoord werd verleend op 19 april 2022.

B. ESR-TOETS

Het bijgaande voorontwerp van decreet heeft geen ESR-impact.

C. IMPACT OP HET PERSONEEL VAN DE VLAAMSE OVERHEID

Het bijgaande voorontwerp van decreet heeft geen weerslag op het personeelsbestand en de personeelsbudgetten van de Vlaamse overheid.

D. IMPACT OP DE LOKALE EN PROVINCIALE BESTUREN

Zie hoger, de algemene toelichting, onderdeel "implementatie".

4. VERDER TRAJECT

Zie voorstel van beslissing.

5. VOORSTEL VAN BESLISSING

De Vlaamse Regering beslist:

1° haar principiële goedkeuring te hechten aan het bijgaande voorontwerp van decreet tot wijziging van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten, het decreet van 12 juli 2013 houdende toekenning van subsidies voor gebouwen van de eredienst, gebouwen voor de openbare uitoefening van de niet-confessionele morele dienstverlening en crematoria en het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, wat betreft de eventuele her- of nevenbestemming van parochiekerken, en de bijgaande memorie van toelichting;

2° de Vlaamse minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen:

- te gelasten over voornoemd voorontwerp van decreet het advies in te winnen van de strategische adviesraad Ruimtelijke Ordening en Onroerend Erfgoed, met het verzoek het advies het advies mee te delen binnen een termijn van dertig dagen;
- te machtigen te beoordelen of voornoemd advies aanleiding kan geven tot aanpassing van de heden door de Vlaamse Regering principieel goedgekeurde tekst;
- te gelasten over voornoemd voorontwerp van decreet het advies in te winnen van de Raad van State, met verzoek het advies mee te delen binnen een termijn van 30 dagen, met toepassing van artikel 84, §1, eerste lid, 2°, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State als de Vlaamse minister oordeelt dat het advies van de strategische adviesraad Ruimtelijke Ordening en Onroerend Erfgoed geen aanleiding geeft tot aanpassing van de heden door de Vlaamse Regering principieel goedgekeurde tekst.

De Vlaamse minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen,

Bart SOMERS

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Matthias DIEPENDAELE

Bijlagen:

- voorontwerp van decreet
- memorie van toelichting
- advies IF
- begrotingsakkoord